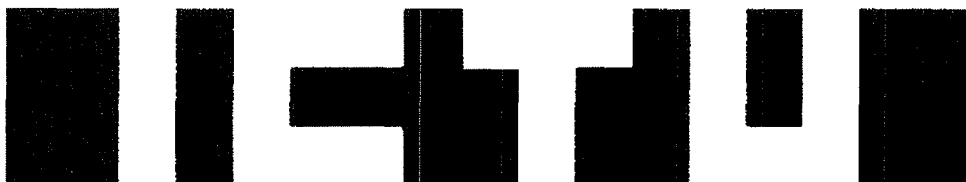

WERKPLAN

Managementproduct

WERKPLAN PROGRAMMA: BASISVOORZIENING INTERNETSTEMMEN (BVIS)

Auteur : ICTU/BVIS
Opdrachtgever/
budgethouder : BZK DIIOS
Projectfase : 1
Datum : 24 juli 2007
Paraaf akkoord
Opdrachtgever
(): _____

Titel: Faseplan
Versie: 1.2 definitief
Datum: 24 juli 2007
Bestandsnaam: 2007-07-24 - Werkplan BVIS 12 definitief

Auteur: ICTU/BVIS
Config. ID:
Project: BVIS

1 - 14

30072007

WERKPLAN

BVIS

INHOUDSOPGAVE

1	FASEPLAN EN BESCHRIJVING	3
1.1	Inhoud	3
1.2	Aanpak	3
2	RANDVOORWAARDEN.....	4
3	UITGANGSPUNTEN	6
4	AFHANKELIJKHEDEN	7
5	TIJD EN BUDGET	8
6	PROJECTBEWAKING	9
7	DETAILPLAN.....	10
8	KWALITEITSPLAN	13
8.1	Methode.....	13
8.2	Bemensing.....	13
9	RISICO.....	14

Titel: Werkplan BVIS Auteur: BVIS
Versie: 1.2 Config. ID:
Datum: 24 juli 2007 Project: BVIS
Bestandsnaam: 2007-07-24 - Werkplan BVIS 12 definitief

2 - 14 |

1 FASEPLAN EN BESCHRIJVING

1.1 Inhoud

Het programma Basisvoorziening Internetstemmen (BVIS) is ondergebracht bij ICTU. Opdrachtgever is de Directie Innovatie en Informatiebeleid Openbare Sector van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (DIIOS). Het project is gestart in december 2006 met een kwartiermakersfase, sinds 1 februari 2007 is een programmamanager aangetreden. Nadat deze in mei ziek is geworden is per 1 juli de nieuwe programmamanager begonnen.

Doel van het programma is om een basisvoorziening voor internetstemmen in het publieke domein tot stand te brengen.
Doelstellingen van internetstemmen zijn reductie van administratieve lasten (voor de stemgerechtigde) en stemgemak.

Het is de bedoeling dat het project een langere looptijd krijgt waarbij de horizon voorlopig ligt op 2009.

Het programma bestaat uit drie fasen:

1. Fase 1: Verkenning en Ontwerp (project)
2. Fase 2: Ontwikkeling en Pilots (project)
3. Fase 3: Beheer (uitvoering)

Per fase wordt financiering geregeld en een planning gemaakt. In dit plan wordt fase 1 beschreven. Fase 1 bestaat uit twee subfasen:

1a.

De eerste subfase wordt in juli 2007 afgerond. In deze verkenningsfase is gesproken met stakeholders en is de samenwerking met andere partijen verkend. Ook zijn er opdrachten geformuleerd en uitgezet voor partijen in de markt inzake architectuur en onderzoek. De eerste fase wordt afgesloten met het opleveren van een werkplan en het besluit van de opdrachtgever hierover.

1b.

De vervolgfase van het programma zal zich richten op procesbeschrijvingen, specificeren van functionele eisen, onderzoeken naar bestaande internetstemsystemen en het opstellen van een plan van aanpak voor verwerving van een stelsysteem. Fase 1b wordt afgesloten met een besluit van de opdrachtgever over de resultaten. Deze fase loopt tot 1 december 2007.

Titel:	Werkplan BVIS	Auteur:	BVIS
Versie:	1.2	Config. ID:	
Datum:	24 juli 2007	Project:	BVIS
Bestandsnaam:	<u>2007-07-24 - Werkplan BVIS 1.2 definitief</u>		

3 - 14

30072007

WERKPLAN

BVIS

1.2 Aanpak

De Basisvoorziening Internetstemmen zal als een programma uitgevoerd worden. Voordat in fase 2 een basisvoorziening wordt opgeleverd, zullen er binnen het programma drie projecten worden geformuleerd. Deze projecten zullen worden ingericht en uitgevoerd in fase 1b van het programma.

De projecten worden toegelicht in onderstaande tabel (in volgorde van prioriteit).

Doel project:	Op te leveren resultaten:
1. (Technische) voorziening voor stemmen door stemgerechtigden buiten Nederland	• Analyse van RIES als standaard internetstemdienst voor kiezers buiten Nederland;• Beoordeling van mogelijkheden en plan van aanpak voor overname van RIES door BZK;• Vergelijkend onderzoek andere internetstemsystemen (o.a. Finland, VK en Estland);• Overdracht kennis KOA InternetStemmen;• Afstemming met gerelateerde ICTU-programma's;• Suggesties voor aanpassing wetgeving.
2. (Technische) voorziening voor Stemmen in een Willekeurig Stemlokaal binnen heel Nederland	• Procesontwerp;• Globale specificatie van functionele eisen;• Analyse van mogelijkheden voor technische innovatie/webapplicaties t.b.v. SWS landelijk;• Suggesties voor aanpassing wetgeving.
3. (Technische) voorzieningen voor het publieke domein voor verkiezingen buiten de Kieswet en voor raadplegingen (referenda, OR-verkiezingen etc.)	• spin off van deelproject 1;• drie beveiligingsniveaus (conform standaard);• handleiding voor gebruikers m.b.t. aspecten van stemgeheim en stemvrijheid.

Titel: Werkplan BVIS
Versie: 1.2
Datum: 24 juli 2007
Bestandsnaam: 2007-07-24 - Werkplan BVIS 1.2 definitief

Auteur: BVIS
Config. ID:
Project: BVIS

4 - 14 |

2 RANDVOORWAARDEN

De volgende randvoorwaarden gelden ten aanzien van de start en verdere uitvoering van fase 1:

- Beschikbaarheid PRIMA-gelden;
- Aanwezigheid van een programmamanager BVIS;
- Er wordt tijdig een stuurgroep samengesteld die kan faciliteren en draagvlak creëren;
- Duidelijke resultaatafspraken met de opdrachtgever;
- De benodigde kennis kan tijdig ingehuurd worden.

3 UITGANGSPUNTEN

De omgeving waarin (via internet) wordt gestemd is van groot belang. De omgevingsmogelijkheden zijn op te delen in twee hoofdcategorieën:

1. private omgeving (unsupervised)
2. publieke omgeving (supervised)

De mogelijkheden binnen de private omgeving zijn de volgende:¹

- 1a. thuis achter de PC in Nederland
- 1b. thuis achter de PC in het buitenland
- 1c. in een tehuis achter de PC van de (immobiele) stemmer

Binnen de publieke omgeving zijn de volgende situaties mogelijk:

- 2a. in een stembureau in een zorglocatie¹;
- 2b. in een willekeurig stembureau binnen de gemeente van de stemmer (SWS);
- 2c. in een willekeurig stembureau binnen Nederland (SWS-landelijk);
- 2d. in een aangewezen stembureau.

Het programma BVIS is een onderdeel van de e-overheid. Doelen van het programma zijn verlaging van administratieve lasten voor de burgers, verbetering van dienstverlening door de overheid en betrokkenheid van burgers stimuleren door verbeteren van het stemgemak.

¹ Ziekenhuis, bejaardentehuis, verpleegtehuis etc. waar veel immobiele kiezers verblijven.

4 AFHANKELIJKHEDEN

De volgende afhankelijkheden bestaan ten aanzien het programma BVIS:

- Goede samenwerking met Het Waterschapshuis t.b.v. RIES;
- Goede samenwerking met gerelateerde e-overheid-programma's RNI, E-formulieren, DigiD etc.;
- Mate waarin RIES geschikt blijkt om in te zetten als standaard stemdienst voor de overheid.
- Rapport van de commissie Korthals Altes inzake inrichting van het verkiezingsproces;

Titel: Werkplan BVIS Auteur: BVIS
Versie: 1.2 Config. ID:
Datum: 24 juli 2007 Project: BVIS
Bestandsnaam: 2007-07-24 - Werkplan BVIS 12 definitief

30072807
7-14

5 TIJD EN BUDGET

Deelproject	Tijd	Externe kosten	Projectkosten
1. (Technische) voorziening voor stemmen door stemgerechtigden buiten Nederland	1 juli tot 1 oktober 2007	€ 150.000	In programma management
2. (Technische) voorziening voor Stemmen in een Willekeurig Stemlokaal binnen heel Nederland	1 augustus tot 1 december 2007	€ 100.000	In programma management
3. (Technische) voorzieningen voor het publieke domein voor niet Kieswet-gerelateerde stemmingen en voor raadplegingen (referenda, OR-verkiezingen etc.)	1 augustus tot 1 december 2007	€ 100.000	In programma management
Vaste personeelskosten	tot 31 december 2007	€ 112.000	In programma management
Overhead programma-secretariaat	tot 31 december 2007	€ 37.000	In programma management
Programma-management	tot 31 december 2007	€ 200.000	In programma management
Totaal programma	tot 31 december 2007	€ 699.000	
Totaal beschikbaar	tot 31 december 2007	€ 1.600.000	
Te reserveren	tot na 1 december 2007	€ 901.000	I.v.m. mogelijke aankoop RIES of architectuur-ontwikkeling BVIS fase 2

6 PROJECTBEWAKING

- Er vindt tweewekelijks programmaoverleg plaats tussen BZK/DIIOS en ICTU/BVIS;
- Maandelijks levert het programma BVIS een voortgangsrapportage op aan de stuurgroep en BZK/DIIOS;
- De programmamedewerkers registreren hun uren in TimeTell bij ICTU;
- T.b.v. kritieke beslissingen wordt de stuurgroep bijeen geroepen door de programmamanager. Er wordt een stuurgroep gevormd uit verschillende overheidsgeledingen. De stuurgroep wordt gevormd door:
 1. als opdrachtgever, BZK DIIOS (voorzitter);
 2. CZW inzake juridisch advies en kieswetgeving ();
 3. BZK/BPR, inzake formeel verkiezingsproces ();
 4. Contactpersoon Ministerie Verkeer en Waterstaat, verantwoordelijk voor Waterschapsverkiezingen.
(projectleider BVIS) zal optreden als secretaris van de stuurgroep.
- T.b.v. aansluiting op de wensen van de uiteindelijke gebruikers zal een klankbord gevormd worden, bestaande uit:
 1. Gemeente Den Haag, Hoofd Burgerzaken inzake kiezers buiten Nederland en SWS ();
 2. Nederlandse Vereniging Voor Burgerzaken;
 3. VNG;
 4. Programmamanager gerelateerd ICTU-programma (E-formulieren, RNI, e-Gem).De klankbordgroep wordt voorgezeten door de programmamanager BVIS zal optreden als secretaris van de klankbordgroep..

In een volgende fase als een besluit is genomen over RIES, kan ook Het Waterschapshuis in de stuurgroep of de klankbordgroep betrokken worden inzake RIES.

7 DETAILPLAN

Het programma kent de volgende drie deelprojecten zoals genoemd in paragraaf 1.2. Deze deelprojecten worden als volgt geformuleerd:

1. (Technische) voorziening voor stemmen door stemgerechtigden buiten Nederland

- Analyse van RIES als standaard internetstemdienst voor kiezers buiten Nederland;
- Beoordeling van mogelijkheden en plan van aanpak voor overname van RIES door BZK;
- Vergelijkend onderzoek andere internetstemsystemen (o.a. Finland, VK en Estland);
- Overdracht kennis KOA InternetStemmen;
- Afstemmen met gerelateerde ICTU-programma's;
- Suggesties voor aanpassing wetgeving.

Het project Kiezen op Afstand heeft bij de EP-verkiezingen 2004 en de TK-verkiezingen in november 2006 succesvol internetstemmen voor kiezers buiten Nederland georganiseerd. Inmiddels is er een formele evaluatie geweest. De Experimentenwet KOA wordt verlengd, zodat bij volgende verkiezingen opnieuw internetstemmen voor kiezers buiten Nederland projectmatig kan worden georganiseerd.

De volgende verkiezingen waar Nederlandse stemgerechtigden in het buitenland aan deel kunnen nemen zijn de Europese Parlementsverkiezingen in juni 2009. De inschrijving voor deze verkiezingen start in december 2008.

DIIOS overlegt met BPR en CZW over de borging van de resultaten van KOA, met name rond de systeemontwikkeling. Afhankelijk van de uitkomsten van dit overleg wordt bepaald wie verantwoordelijk wordt voor welke aspecten van de organisatie van de EP-verkiezingen 2009.

In 2006 is de stemdienst RIES (Rijnland Internet Election System) gebruikt voor de TK-verkiezingen via internet voor Nederlandse kiezers in het buitenland.

RIES is eigendom van Het Waterschapshuis. BVIS zal onderzoeken of RIES geschikt is om over te nemen als permanente stemdienst. Hiertoe zullen ook andere bestaande stemdiensten worden geanalyseerd. Vervolgens zal een analyse, een beoordeling en een technisch en juridisch plan van aanpak voor verwerving worden opgesteld.

Indien bestaande systemen niet geschikt blijken zal een plan van aanpak voor Europese aanbesteding van een nieuw te ontwikkelen systeem worden opgesteld.

Er dient uiteindelijk een basisvoorziening internetstemmen opgeleverd te worden die voldoet aan de volgende criteria:

- Digitale online registratie van kiezers.
- Stemgeheim: het moet voor een derde onmogelijk zijn om een verband te leggen tussen een kiezer en een uitgebrachte stem.
- Stemvrijheid: een kiezer mag niet beïnvloed worden tijdens het uitbrengen van zijn stem.
- Unicité: van iedere kiesgerechtigde mag precies een stem worden meegeteld bij de stemopneming.
- Kiesgerechtigdheid: alleen stemmen van kiesgerechtigden mogen worden verwerkt.

WERKPLAN

BVIS

- Integriteit: de uitslag mag niet beïnvloedbaar zijn anders dan door rechtmatig uitgebrachte stemmen.
- Controleerbaarheid en transparantie: deze wordt bepaald door verantwoordingsinformatie.
- Hertelling: conform wettelijke vereisten dient een hertelling mogelijk te zijn.
- Toegankelijkheid: de stemdienst moet eenvoudig te gebruiken zijn voor kiezers, de stemdienst moet het stemgemak vergroten.
- Flexibiliteit: veranderingen in het verkiezingsproces kunnen worden doorgevoerd mits geen afbreuk wordt gedaan aan de waarborgen.
- Webrichtlijnen: de stemdienst moet voldoen aan de webrichtlijnen voor de overheid. Hiermee wordt internetstemmen ook toegankelijk gemaakt voor gehandicapten.

Om dit uit te voeren zullen drie tijdelijke medewerkers aangetrokken worden met technische en juridische kennis op het gebied van beheer en overname van webapplicaties.

2. (Technische) voorziening voor Stemmen in een Willekeurig Stemlokaal binnen heel Nederland

- Procesontwerp;
- Globale specificatie van functionele eisen;
- Analyse van mogelijkheden voor technische innovatie/webapplicaties t.b.v. SWS landelijk;
- Suggesties voor aanpassing Kieswet.

Het stemmen in een willekeurig stemlokaal (SWS) is een ontwikkeling die zich heeft ingezet met het gebruik van de stempas waarmee kiezers kunnen stemmen in een stemlokaal naar keuze binnen hun eigen gemeente.

Het ligt voor de hand dit systeem verder te ontwikkelen zodat kiezers binnen heel Nederland in elk willekeurig stemlokaal kunnen stemmen. Hiertoe zou de techniek van internetstemmen binnen de bescherming van een stemlokaal een oplossing kunnen zijn. In BVIS fase 1 zal in dit deelproject een procesbeschrijving van SWS op landelijk niveau worden opgesteld. Hieruit zullen functionele eisen afgeleid worden t.b.v. een (internet)stemsysteem.

In de eerste jaren van Kiezen op Afstand is ook al een aanzet gemaakt hiertoe. In dit deelproject zullen de resultaten daarvan gebruikt worden indien deze nog relevant zijn.

Om dit project op te starten zal een tweede projectleider worden aangetrokken die kennis heeft van SWS, verkiezingen, burgerzaken en organisatieprocessen.

3. (Technische) voorzieningen voor het publieke domein voor verkiezingen buiten de Kieswet en voor raadplegingen (referenda, OR-verkiezingen etc.)

- spin off van deelproject 1;
- drie beveiligingsniveaus (conform standaard);
- handleiding voor gebruikers m.b.t. aspecten van stemgeheim en stemvrijheid.

De behoefte aan internetstemmen neemt toe. Gemeenten willen burgerpeilingen, ondernemingsraden kennen verkiezingen etc.

Als de overheid eenmaal over een basisvoorziening internetstemmen beschikt, kan deze ook ingezet worden voor dergelijke verkiezingen binnen het publieke domein.

Titel: Werkplan BVIS Auteur: BVIS
Versie: 1.2 Config. ID:
Datum: 24 juli 2007 Project: BVIS
Bestandsnaam: 2007-07-24 - Werkplan BVIS 1.2 definitief

11 - 14

30072007

WERKPLAN

BVIS

In dit deelproject wordt een plan van aanpak gemaakt voor deze brede basisvoorziening internetstemmen. Hierbij wordt de behoefte in het publieke domein in kaart gebracht en de mogelijkheden voor beheer onderzocht.

T.b.v. dit project kunnen tevens pilots worden georganiseerd.

Eén van de vraagstukken bij internetstemmen is de waarborging van stemvrijheid en stemgeheim. Als de kiezers stemt via internet buiten de bescherming van het stemlokaal ('unsupervised'), dan kan hij tijdens het stemmen beïnvloed worden (schending van stemvrijheid) of men kan zien wat hij stemt (schending van stemgeheim). In het project wordt dit vraagstuk en mogelijke oplossingen onderzocht en er zal een adviesrapport over geschreven worden.

Voor dit project zullen in de initiatiefase nog geen extra medewerkers worden aangetrokken.

Titel: Werkplan BVIS Auteur: BVIS
Versie: 1.2 Config. ID:
Datum: 24 juli 2007 Project: BVIS
Bestandsnaam: 2007-07-24 - Werkplan BVIS 12 definitief

12 - 14 |

8 KWALITEITSPLAN

8.1 Methode

T.b.v. kwaliteitszorg zal voor elk deelproject in een project Initiatie Document duidelijk gedefinieerd worden wat er opgeleverd dient te worden. Maandelijks zullen de resultaten vergeleken worden met de initiële opdracht en zo nodig zullen de resultaten of de opdracht bijgesteld worden. Dit zal opgenomen worden in de rapportages.

De projecten zullen beheerst worden middels de Prince2-projectmanagementmethodiek. Tevens zal de Burger Service Code zoveel mogelijk gehanteerd worden.

8.2 Bemensing

In onderstaande tabel wordt per deelproject aangegeven wie verantwoordelijk is voor de kwaliteitscontrole.

Deelproject	Functie	Naam
1. (Technische) voorziening voor stemmen door kiesgerechtigden buiten Nederland	Projectleider BVIS	(algemeen) & BZK/CZW t.b.v. juridisch advies overname RIES
2. (Technische) voorziening voor Stemmen in een Willekeurig Stemblok binnen heel Nederland	Projectleider SWS	<i>Nog niet bekend</i>
3. (Technische) voorzieningen voor het publieke domein voor verkiezingen buiten de Kieswet en voor raadplegingen	Projectleider BVIS	
Programmamanagement	Programmamanager BVIS	

WERKPLAN

BVIS

9 RISICO

RISICO	KANS OP RISICO (1-5)	OMVANG RISICO (1-5)	SCORE (K X O)	ACTIE TER VOORKOMING/ BEHEERSING VAN RISICO
Personeel				
1. Ziekte	3	3	9	Goede documentatie Mogelijkheid tot vervanging binnen externe contracten
2. Ontslag	1	3	3	Goede documentatie Mogelijkheid tot vervanging binnen externe contracten
Organisatorisch				
1. Kosten voor ontwikkeling BVIS in fase 2 vallen hoger uit dan begroot door Europese aanbestedings-procedure	2	4	8	Voorkomen door realistische begroting op basis van kennis over kosten uit eerdere experimenten. Beheersen door extra financiering te regelen of eiseniveau te verlagen.
2. Stuurgroep blijkt niet voldoende toegerust om programma te kunnen faciliteren	2	4	8	Van te voren goed nadenken over rollen van stuurgroep. Mogelijkheid tot aanpassing van de stuurgroep per deelproject inbouwen.
Politiek				
1. Cie Korthals Altes adviseert tegen internetstemmen	1	5	5	Programmamanager en DIIOS peilen de stand van zaken
2. Politiek-bestuurlijke risico's i.v.m. onduidelijke bevoegdheden omtrent verkiezingen binnen BZK: DIIOS, CZW, BPR.	4	3	12	Goede interne afstemming binnen BZK (via de opdrachtgever).
Technisch				
1. De technische kennis voor overname van stelsysteem blijkt niet voldoende	3	4	12	Duidelijke afspraken over documentatie van stelsysteem.
Externe leveranciers				
1. Leveren niet wat wordt verwacht	2	4	8	Duidelijke contracten opstellen met concrete op te leveren resultaten
Juridisch				
1. Overname intellectueel eigendom RIES levert problemen op	4	4	16	Goede analyse ter preventie. Bestuurlijk overleg ter beheersing.
2. Commerciële partijen claimen concurrentievervalsing m.b.t. OR en referenda	1	2	2	PR: gezien maatschappelijk belang van transparante verkiezingen voor het publieke domein, kunnen deze niet (enkel) aan marktpartij worden overgelaten.

Titel: Werkplan BVIS
 Versie: 1.2
 Datum: 24 juli 2007
 Bestandsnaam: 2007-07-24 - Werkplan BVIS 1.2 definitief

Auteur: BVIS
 Config. ID:
 Project: BVIS

14 - 14 |